

A mártirkoszorúról meg a fokhagymás ürühúsról

Eörsi István 1956. december kilencedikén indult útnak a Dózsa György útra, a Nagybudapesti Munkástanácshoz és úgy tervezte, délben már édesanyjánál ebédel a Szemere utcában. Erre a családi ebédre azonban csak 1960. augusztus huszadikán lehetett sort keríteni. A két dátum közt eltelt időt **Eörsi** elítéltként különböző börtönökben töltötte. „Emlékezés a régi szép időkre” című emlékirata ezekről a réginék régi, de szépnek aligha mondható időkről szól.

Nem most olvasom először **Eörsi** könyvét. Akkortájt kaptam ajándékba — mint tiltott ingyencséget — amikor a könyvpiacot még nem árasztották el börtönnaplók, lágerkönyvek, memoárok, teleplezések. Akkor is, de a mostani újraolvasáskor is ugyanaz az érzés kerített hatalmába: ezt az írást időtől, történelmi fordulatoktól függetlenül is szívesen olvasnám, mégpedig azért, mert nem konjunktúratermék, nem esztétikumtól független izgalmmal szolgál, olyasmiről adván hírt, amiről eddig hallgatni kellett, hanem valódi mű is.

Azzá pedig az író tehetségén, megélt és megérlelt élményanyagán kívül az írói attitűd teszi. Szó sincs arról, hogy **Eörsinek** a vele történetekkel kapcsolatban már ne lennének indulatai — ennek leginkább éppen ő van tudatában — az események leírásában, kommentálásában mégis lenyűgözően tárgyyszerű. Privát érzelmei nemcsak érthetőek, de jogosak is volnának, mégis talál írói eszközök kordában tartásukra. Milyet? „Nem titkolom, hiába is próbálnám, hogy dül bennem a gyöngédség, ha arról a múltbeli fickóról beszélek” — írja harminc évvel ezelőtől önmagáról és a mondat folytatása adja meg az írói magatartás kulcsát — „Az önrónia kétélű fegyverével próbálok döfködni magam, ha elboritanak az efféle érzések”. Így esik meg, hogy az egykori ifjú börtönöveiről szóló munkából hiányzik mindenfajta pátoasz. **Eörsi** nem úgy szemléli magát az események sodrában, mint élő szobrot — éppen ezzel tud üdítően hatni az olvasóra. „Alapjában életveg ember vagyok, aki a mártirkoszorúnál inkább áhít mondjuk fokhagymás ürühúst”. A tragédia így kerül igazán közel hozzánk, hiszen az az érzés érint meg bennünket, olvasókat, hogy mi is hétköznapi emberek vagyunk, mint e könyv szereplői, mi sem születünk hősöknek, és mi sem tudjuk magunkról, hasonló körülmények közt ki tudnánk-e tartani meggyőződésünk mellett. De **Eörsi** ironikus tanúságtétele azzal biztat, hogy — talán igen. Legfeljebb a fokhagymás ürühúst helyettesíti be ki-ki azzal, amit minden idők mártirkoszorúinál jobban áhít.